

TOHO REŽIMU JSEM SE ŠTÍTLA ...

Jana Soukupová (*1958)

Když začala v listopadu 1989 revoluce, davy lidí se začaly logicky scházet na brněnském náměstí Svobody. Zpočátku nejistě a opatrně. Nebyl internet a média se probouzela příliš pomalu. Každé slovo pronesené před nedočkavou veřejností bylo důležité. Vystoupení řečníků na brněnském náměstí Svobody moderovala Jana Soukupová. Na malém papírku měla v rychlosti napsaná jména vystupujících. Vše se tehdy dělo v nepředstavitelném zmatku, takže na dramaturgii nebyl čas. *„Na ozvučený Svobodák jsme dorazili s Janem Šabatou přímo z jednání s primátorem Josefem Pernicou. Já jsem se hned zmocnila mikrofonu. Tohle shromáždění jsem si odmoderovala,“* popisuje Soukupová. Jan Šabata je synem disidenta Jaroslava Šabaty, který byl tehdy ještě zdržován v cele předběžného zdržení.

V té době už Jana Soukupová měla vlastní zkušenosti s pozorností estébáků, kteří jí prohledávali byt a zvali si ji na výslechy. Jenže právě předchozí pozornost příslušníků komunistické tajné policie způsobila, že se Jana Soukupová definitivně proti režimu rozhodla postavit. Už mnohem dříve však cítila vůči totalitnímu režimu to, co sama označila jako „štitivost“.

„Domovní prohlídka mne definitivně přehodila na tu pomyslnou druhou stranu. Takže poslední dva roky před převratem jsem svůj byt poskytovala pro takzvané šabaty, při kterých se čelný brněnský disident Jaroslav Šabata scházel v našem veleobýváku se sympatizanty opozice a plánovali spolu politický postup,“ popisuje Soukupová. Pozornost tajné policie už měla nadále zaručenou. A když přišla revoluce, byla okamžitě ve víru událostí. Neusilovala však o funkce, ale uvědomovala si význam svobodného tisku, a tak se zasadila o obnovení někdejších Moravských novin jako nezávislého listu.

Jana Soukupová se narodila v roce 1958 v Brně, vystudovala gymnázium a pedagogickou školu. Učila v mateřské škole, ale jinak se živila, jak se dalo, byla uklízečkou i lepičkou plakátů.

Od mládí měla ve svých názorech jasno. Jeden její dědeček byl obdivovatel Masaryka a do dívčího památníčku jí napsal: *„Nebát se nekrást. Tak naléhal prezident Osvoboditel na náš*

národ. Kdyby mluvil k Junákům, řekl by nelhat. To je totéž [...]. Milá Janulko, věřím, že se dočkáš dnů, kdy se lidé nebudou muset bát ani krást. Dědeček“.

Pro dívčí památník to nebyl úplně obvyklý text, ale Soukupová si jej dobře zapamatovala. Tím spíše, že druhý dědeček byl na tom se svými názory podobně, neboť komunisté mu znárodnili stavební firmu.

Avšak v 60. letech se komunistický režim začal pozvolna přece jen měnit k lepšímu. Pražské jaro ovšem ukončila okupace Československa v srpnu 1968. Vpád tanků do země ale Jana Soukupová přímo nezažila. Byla v té době v Sýrii, kde její otec pracoval jako zahraniční expert a rodina tam byla s ním. *„Hodně tatínkových kolegů ze Sýrie i s rodinami emigrovalo. Ale moje maminka lpěla na své rodině, zemi i jazyce,“* popisuje Soukupová.

Takže se v roce 1969 vrátili. Jana Soukupová ještě stihla chodit krátce do Skautu, ale pak ho komunisté definitivně zakázali.

Po maturitě začala učit v mateřské škole. Také se stala maminkou a žila, jak se tehdy v normalizované zemi dalo: účastnila se řady (polo)zakázaných akcí, psala do brněnského Večerníku. Později, když už neučila v mateřské škole, lepila plakáty, vydávala obědy nebo uklízela. V roce 1985 ji požádal Dušan Skála, aby napsala reportáž o hodech v Lanžhotě do podzemního občasníku Host.

„Když přemýšlím nad důvodem, proč jsem se zamíchala mezi disidenty, napadá mne slovo štítivost. Normalizační tlak byl pro mne především nechutný, výtvarná podoba jeho propagačních nástrojů hnusná a obličejové drtivé většiny vládnoucí garnitury nesly stopy tak ohavných osobních preferencí, že jsem prostě chtěla jinam – na opačnou stranu,“ napsala později.

V druhé polovině 80. let dovolila Petru Cibulkovi, disidentu a sběrateli hudebních nahrávek, aby měl u ní svůj archiv nahrávek a samizdatů. Když Cibulku v roce 1987 poslal komunistický režim do vězení za údajnou hospodářskou kriminalitu, Janu Soukupovou čekala domovní prohlídka. *„U školky mne estébáci nacpali do auta, odvezli na výslech a pak dvanáct hodin přehrabovali celý můj obrovský byt. Beden odvezli celý nákladník! Především z té Cibulkovy místnůstky.“* Příslušníci StB dokonce celou akci natáčeli na video, což prý v Brně udělali vůbec poprvé.

Soukupová hned po listopadové revoluci chtěla nahrávku získat, jenže se ukázalo, že byla skartována. Jako mnoho dalších cenných materiálů, které stihli oddaní příznivci starých

pořádku zlikvidovat v tehdejšímu archivu ministerstva vnitra v Brně-Kanicích, kde se dnes nachází Archiv bezpečnostních složek.

Jenže právě ona dramatická domovní prohlídka způsobila, že si Soukupová udělala definitivně jasno, kam patří. V jejím bytě se začali scházet brněnští disidenti, ona sama za to platila pozvánkami na výslechy od StB. Ale v červnu 1989 jí překvapivě dovolili vycestovat na Západ, do Francie. Na druhé straně železné opony stihla natočit rozhovor s redaktorkou Svobodné Evropy Lídou Rakušanovou o Petru Cibulkovi, který byl zrovna ve vazbě a hrozil mu vysoký trest. A od Pavla Tigrida přivezla v igelitce několik vydání jeho čtvrtletníku Svědectví, o němž byl za železnou oponou, tedy v Československu, velký zájem. Jenže o tuto zakázanou literaturu se zajímali i celníci a příslušníci tajné policie. Velkým štěstím bylo, že tašku se Svědectvími tehdy podstrčila dceři a tak na hranicích unikla pozornosti.

Ovšem události tehdy nabraly rychlý spád a bylo jasné, že režim dlouho nevydrží. V listopadu 1989 byla Jana Soukupová mezi prvními demonstranty na brněnském náměstí Svobody. Druhý den ji odvezli na policejní služebnu v Brně-Židenicích a pokoušeli se ji zastrašit. Třetí den už ovšem byla na náměstí Svobody znovu a moderovala velkou demonstraci proti režimu. Bylo nepochybné, že komunismus končí. Pro Janu Soukupovou však přišel nový začátek. Uvědomovala si, že je potřebný svobodný tisk, a tak se společně s Jiřím Voráčem zasadila o vznik prvních nezávislých Moravských novin. První číslo vyšlo už v prosinci 1989. A novinářině zůstala Jana Soukupová věrná, později pracovala v dalších různých redakcích. V roce 2010 napsala knihu Nepoddajní aneb Nešlo to jinak; Příběhy jihomoravských disidentů v 70. a 80. letech 20. století, v níž využila i své vlastní vzpomínky. Stejně tak i v další knize o normalizačních letech na jižní Moravě s názvem Štatl za Husáka.

Autor textu Luděk Navara